

obrazových prameňoch, vďaka ktorým sa lepšie zoznámia s kontextom aktívneho využívania v konkrétnom období.

Poslednú podkapitolu venovala Šlancarová zlomkom a polotovarom. Zdanlivo nezaujímavé zlomky prinášajú nové perspektívy pre poznávanie materiálových rozborov a tiež výrobných techník. Štvrtá kapitola je venovaná symbolike jednotlivých druhov šperku a odevných doplnkov. Autorka si je vedomá úskalí interpretácie symbolov a veľmi dôsledne rozoberá konkrétne možnosti výkladu. V piatej, záverečnej kapitole Šlancarová zosumarizovala získané poznatky a vyslovila ďalšie perspektívy výskumu.

Kniha patrí rozhodne k významnému tvorčiemu počinu, nakoľko sa konečne v našom priestore objavila publikácia venovaná šperku z mnohých perspektív.

HANA CHORVÁTOVÁ

Vladislav RAZÍM, *Řeč středověké fortifikační architektury. Terminologie a její souvislosti*, Národní památkový ústav, Praha 2018

251 s., ISBN 978-80-86516-96-7

Výzkum středověké fortifikační architektury má v České republice dlouhou a bohatou tradici, žádný z autorů se však doposud nepokusil shromáždit její názvosloví. Stěžejním cílem předkládané publikace je sestavit co možná nejúplnější české názvosloví středověké fortifikační architektury a zpřístupnit je způsobem, který by umožnil využívání vzniklého souboru širokým okruhem zájemců od renomovaných badatelů přes odbornou veřejnost až po poučené laiky. Oproti jiným publikacím je monografie zaměřena nejen na problematiku hradů, ale také na fortifikační názvosloví tvrzí, zámků, městských pevností a dalších druhů opevněných staveb a sídel (hradů, tvrzí, zámků, opevněných měst, vesnic, kostelů, klášterů, dvorů, domů a paláců, věží nebo hranic či území).

Promyšlená struktura knihy je rozdělena na tři úzce provázané části. Po úvodní kapitole, v níž Razím představuje koncept a cíle publikace a upozorňuje na základní domácí a zahraniční literaturu k tématu, přichází první výkladová část. V několika kapitolách autor věnuje pozornost opevnění u různých staveb a sídel (hradů, tvrzí, zámků, opevněných měst, vesnic, kostelů, klášterů, dvorů, domů a paláců, věží nebo hranic či území). Stranou nezůstaly ani opevněné mosty, přístavy nebo mlýny, přestože jsou tyto památky

v českém kontextu dochovány jen ojediněle nebo nejsou jednoznačně doloženy. Vzhledem ke stře-doevropskému zaměření publikace zde však i ony opodstatněně zaujmají místo. Dále se autor zaměřil na mnohdy velmi složitou strukturu fortifikačních celků. Zejména městské opevnění nebo hrady lze často pokládat za ucelený obranný systém. Opevněné stavby a jednotlivé části jejich dispozic by zůstaly jen překážkami proti možnému útoku či obléhání nepřítelem, pokud by zároveň nebyly vybaveny prvky umožňujícími aktivní obranu (ochozy, obranné otvory hradeb apod.), o čemž pojednává třetí kapitola. Autorovi se v této části podařilo vyhotovit stručné texty bez zbytečných odboček, takže výkladová část působí velmi kompaktně a přehledně. Terminologie je zde představena v kontextu složitých struktur obranných staveb.

Výkladová část je doplněna dvěma důležitými exkurzy. První se věnuje stručnému srovnání domácích staveb s fortifikacemi v západní a jižní Evropě. Zaměřuje se zejména na informativní výběr jevů a prvků, které nejlépe dokumentují rozdíly mezi architekturou na území dnešní České republiky, respektive střední Evropy, a celkově vyspělejšími oblastmi směrem na západ a na jih, jež byly rozhodující měrou ovlivněny dědictvím antické kultury. Především prostřednictvím křížových výprav pak tyto pokročilé poznatky od raného středověku pronikaly do severní a východní Evropy, kde se dále rozvíjely. Druhý, neméně důležitý exkurz upozorňuje na stavebně-technologické vlastnosti středověkých fortifikačních staveb (stavební materiál, způsoby jejich zakládání, odvádění vody, stavební řešení otvorů apod.).

Druhá část představuje blok obrazových příloh různého druhu (celkem 281 barevných vyobrazení map, plánů, objektů nebo fortifikačních detailů z prostoru celé Evropy), které mají upřesnit a prohloubit představu o pojednávaných termínech. Záměrně jde pouze o výběr: Některé termíny nebylo zapotřebí obrazově vůbec přiblížovat, naopak jiné byly prezentovány podrobněji s větším počtem pečlivě vybraných konkrétních příkladů. Upřednostňována byla vyobrazení, jež zachycují více jevů najednou, i když třeba opakovaně, a preferováno bylo české prostředí. Pouze pokud v domácím prostředí neexistuje nebo doposud není znám názorný příklad, byl použit obrazový materiál pořízený v zahraničí.

Jednotlivé obrazové přílohy obsahují podrobné popisky, které jsou provázány s předchozí výkladovou kapitolou i s následujícím čtyřjazyčným slovníkem (pomocí odkazů ve slovníku ve formě barevných čísel). U popisek tedy není

důležitá lokalita, ale druh stavby nebo prvku, které jsou prostřednictvím vizuálního materiálu dokumentovány. U některých vyobrazení je uvedeno také datování, ale snad až příliš výběrově. Vzhledem k dlouhému chronologickému záběru publikace, jež zachycuje vývoj fortifikační architektury od raného středověku až na práh raného novověku (někdy i dále), by uvedení přesné či předpokládané datace konkrétních prvků a jevů poskytlo plastičtější informaci. Za pozornost by jistě stála také poznámka o tom, kdy se daný prvek v domácím prostředí začal používat.

Závěrečnou a vlastně nejhodnotnější část knihy tvoří čtyřjazyčný slovník (čeština – angličtina – němčina – francouzština), při jehož sestavování se autor musel vypořádat s řadou úskalí. Předně určité termíny nemají v některých jazycích jediný, všeobecně přijímaný význam. Navíc rozdílnost vývoje v jednotlivých zemích neumožňuje nalézt pro určitý jev ve všech jazycích termín, který by vyjadřoval přesný ekvivalent. Je sice možno pořídit překlad, ten se však v daném jazyce nepoužívá, nebo má dokonce zcela odlišný význam. Proto je u některých slovníkových hesel shromážděn větší počet termínů, umožňujících zvolit pro konkrétní případy vždy ten nejpřesnější. Autor v této souvislosti správně upozorňuje, že je se slovníkem zapotřebí pracovat uvážlivě, je nutno pečlivě vybírat z více možností, případně přiznat, že se žádný z nabízených termínů v daném kontextu nehodí. U některých hesel výraz v určitém jazyce zcela chybí. Buďto se jazykový jev v dané zemi vůbec nevyskytuje, nebo je tak okrajový, že se pro něj speciální termín neustálil (pak překlad ve slovníku chybí nebo je nabídnut opis). Autor se musel vypořádat také s problémem, že některé termíny používané v cizích jazycích se v češtině doposud vůbec neobjevily nebo se v české terminologii tradičně používají cizí termíny. Na některých místech se proto Razím pokouší zažít cizojazyčné termíny (pocházejí především z němčiny) opatrně nahrazovat srozumitelnějšími českými výrazy. Jak jsem již upozorňoval výše, slovník je úzce provázán s předchozími dvěma částmi formou barevně odlišných číselných odkazů.

Vladislav Razím patří k známým a renomovaným odborníkům, kteří se problematikou středověké fortifikace zabývají celou profesní kariérou. To se velmi pozitivně odráží i v anotované publikaci, v níž své odborné zkušenosti výborně zhodnotil. Lze předpokládat, že zachycené názvosloví v budoucnu projde odbornou diskusí, publikace však poskytuje pro úvahy a debaty velice solidní základ. Stežejní přínos spatřuji v tom, že jak odborníci, tak i mnozí laičtí zájemci o dějiny

vojenství a architektury dnes mají k dispozici terminologický slovník, v němž snadno dohledají požadovaný termín nejen v češtině, ale také v angličtině, němčině a francouzštině.

MARTIN MUSÍLEK

Petr ŽÁKOVSKÝ – Zdeněk SCHENK, *Středověké a raně novověké zbraně Přerovska. Zbraně a zbroj od kolapsu Velké Moravy do konce třicetileté války*, Muzeum Komenského v Přerově – Archeologický ústav AV ČR, Brno, Přerov – Brno 2017

175 s., ISBN 978-80-87190-44-9 (MKP), 978-80-7524-012-5 (ARÚB)

Třebaže publikace vznikla v úzké vazbě na stejnojmennou výstavu, realizovanou v Muzeu Komenského v Přerově na přelomu let 2017 a 2018, nepředstavuje v pravém slova smyslu její katalog, neboť obsah výstavy a publikace se plně neprolíná. Jakkoliv Petr Žákovský a Zdeněk Schenk konstatují, že cílem knihy je nabídnout jak soupis militarií z přerovského regionu, tak komplexní katalog středověkých sbírek přerovského muzea (nikoliv však zmíněné výstavy), ideové zázemí vedoucí ke vzniku práce je podle jejich soudu hlubší. V první řadě akcentují význam studia militarií, jehož hodnotou není jen výzkum artefaktů samých, ale v širším ohledu i poznání „technologické úrovně a dovedností našich předků, neboť stejně jako dnes stála zbrojní výroba na špičce technologických inovací“.

Problémem výzkumu militarií je především nedostatečná obeznámenost s obsahem sbírkových fondů příslušných paměťových institucí, jelikož až na výjimky nebyl tento materiál odpovídajícím způsobem publikován a soupisy či inventáře těchto sbírek stále chybí. Proto byla v roce 2000 zahájena generální revize muzejních sbírek v České republice s cílem vytvořit generální soupis zde uchovávaných militarií z období 10.–17. století. Prvním výstupem je přítomná kniha, mapující sbírkové předměty ve fondech Muzea Komenského v Přerově, doplněné o sbírky Zámku Tovačov, Městského muzea Kojetín, Muzea a galerie Hranice na Moravě, Vlastivědného muzea v Olomouci i o artefakty ze soukromých sbírek, vážící se k regionu Přerovska. Většinu z celkových 420 položek tak tvoří